

Katra cilvēka dzīve ir grāmatas vērtā. Stāstot par sevi, ikviens atklāj arī laiku, vietu, kur dzīvo, notikumus, cilvēkus līdzās. Un vienmēr ir kāds, kurš grib zināt. Saka jau, ka vajadzīgs gadu briedums, lai interesētos par ie-

priekšējām paaudzēm, meklētu savas saknes. Šodien to saucam par identitāti, piederību. Kas bija mani vecvecāki, viņu vecāki, kā dzīvoja, ko pārdzīvoja, kā rīkojās, priecājās, bēdājās, kas viņiem bija svarīgs? Pēc gadu desmitiem gūt atbildes nav viegli.

Laimīgi tie, kuriem iepriekšējās paaudzes atstājušas savus dzīvesstāstus, savas atmiņas. Kā saka amatiete Ingrīda Lāce: “Man ir atmiņas - vīstuvākās, visprecīzākās - pašai par sevi, par tuviniekiem, savu paaudzi, cilvēkiem, un vēl var paskatīties pagātnē

par vecākiem un vecvecākiem, bet tālāk jau reti kurš var saredzēt. Manas atmiņas ir dzīvas tik ilgi, kamēr esmu. Bet atmiņas - izdzīvotais, izjustais - jau var dzīvot arī pēc manis.” Un reizē tās ir arī valsts vēsture kāda cilvēka, dzimtas acīm.

No dienasgrāmatas līdz grāmatai

“Vienkārši pierakstīju, ko atcerējos, darīju to ar mīlestību,” saka raunēniete Modrīte Sarmule. Viņai rokās grāmata “Muriša atmiņu kamolītis”. Tajā par viņas vecmammās, vecāku dzīvi, pašas bērnību, skolas gadiem. Precīzi minēti fakti, notikumi, cilvēki Lielstraupes un Sērmūkšu pusē.

“Man ir mammas dienasgrāmatas, kuras rakstīja no 1949.gada. Viņa pierakstīja, kas un kad notika, tāpēc notikumu laiks ir precīzs. Manā bērnībā nebija ne televizora, ne radio, vakaros sēdējām un runājāmies. Mamma stāstīja par savu dzīvi, bērnību, jaunību, par mūsu bērnību. Dienasgrāmatās nav emociju, bet vairākkārt kopā ar mammu tās lasījām, tad viņa pierakstīto papildināja ar stāstiem, sajūtām,” stāsta Modrīte.

“Grāmata ir personiska, ar fo-

togrāfijām no ģimenes albumiem. To mamma uzrakstīja mums ar brāli un saviem 11 mazbērniem. Tā ir laikmeta liecība dzimtas dzīvē, kā mammas vecvecāki, vecāki strādāja, dzīvoja, kā varu maiņas ietekmēja, kad visu atņēma, bija jādodas bēgļu gaitās, kā prata nepagurt un nesalūzt,” saka Modrītes meita Agrita Otomere. Viņa pastāsta: “Mājās ir daudz albumu, un vairākus gadus mammai teicu, lai pie fotogrāfijām pieraksta, kas redzams. Nebija laika. Atnāca kovids, uz darbu nebija jāiet, atgādināju, lai pārskata fotogrāfijas. Mamma sāka rakstīt atmiņas.”

Agrita atklāj, ka daudz no grāmatā lasāmā mamma stāstījusi. “Kā pagāja mana vasara? Jūnijā ravēšana, jūlijā siena laiks, augustā gājām uz mežu un likām burkāns, kas izaudzis. Visu laiku biju blakus mammai, un viņa stāstīja. Daudz atceros, bet ļoti gribējās, lai stāsti paliek arī maniem bērniem,” saka Agrita.

Modrīte atmiņas uzrakstīja trijos mēnešos. “Tā kā rakstīju savējiem, tas bija viegli. Rakstīdama gan smējos, gan raudāju, iztēlojoties, kā bijis,” teic Modrīte, bet Agrita uzsver, ka mamma prata

koncentrēties, domās sakārtot to, kas stāstāms.

Agrita gādāja, lai mammas uzrakstītās atmiņas kļūtu par grāmatu. “Esmu priecīga par to. Mamma pratusi uzrakstīt atmiņas ar vieglumu, sirsnību pret cilvēkiem, lai kāda kuru reizi bijusi viņu rīcība,” saka Agrita.

Grāmatā stāsti beidzas, kad Modrīte iestājas vidusskolā, tālāk tikai fakti. “Bērnību neveidoju, to dara vecāki, tālāko dzīvi - es pati. Kāda tā bijusi, kas iznācis, iedomāts un nenotika, kā gribēts, to gan atstāšu tikai un vienīgi savējiem, negribas laist pasaulē,” saka Modrīte, un Agrita atklāj, ka mamma ir uzrakstījusi arī atmiņas, sākot ar 70.gadu sākumu, bet nedod nevienam lasīt. “Albumos pie fotogrāfijām viņa aizvien nav pierakstījusi. Bet mums grāmata, kas stāsta, kas esam, no kurienes nākam,” ar gandarījumu saka Agrita. □

◆ **Modrīte Sarmule savā grāmatā ieraksta vēlējumus kādam no mazbērniem.**

Dzimtas stāsti kladēs

Cēsnieces Veltas Lāces atstātās atmiņas meita Ingrīda sauc par ģimenes grāmatām.

“Mana mamma bija gudra, vieda sieviete. Dzīvojot blakus, bieži sarunās tika pieminēti pagātnes notikumi un mammas vai citu tuvu cilvēku saistība ar tiem. Stāstos savijās fakti, informācija, attieksme, vērtējums,” stāsta Ingrīda. Kad Veltai Lācei bija jau 87 gadi, mazmeita Elīna viņu pierunāja rakstīt atmiņas. “Kad mammas vairs nav, ir viņas pierakstītās kladītes. Viņas atmiņas par bērnību Āraišos, par skolu, par vecākiem, arī par dzīves lielajām mīlestībām. Lai rakstītu par tām, bija nepieciešama īpaši liela lūgšana,” atklāj Ingrīda un uzsver, ka tas ir mammas skati-

jums uz savu dzīvi.” Un ne tikai, viņa ir rakstījusi par cilvēkiem, kuri bijuši svarīgi viņas dzīvē. Un tie visi ir mūsējie. Nebūtu mammas uzrakstītā, nebūtu ziņu, nebūtu izpratnes, sapratnes par cilvēkiem, par notikumiem,” atgādina Ingrīda un piebilst: “Vecomammīte, kā viņu sauca meitas, rakstīja par visu, kas pašai iespiedies atmiņā. Šķiet, ka vārds “iespiedies” ir īsti vietā. Ja jau iespiedies, tad tam ir kāda nozīme.”

Veltas mazmeita Elīna Cire stāsta: “Man palaimējās uzaugt ar vecmāmiņu, kas labprāt stāstīja par savā mūžā piedzīvoto. Taču, kad lūdzu, vai viņa varētu savus stāstus pierakstīt, viņa nebija droša – kam tas vajadzīgs. Man. Tāpat kā jebkurai mazbērnam. Mana vecmāmiņa ir mana atslēga ne tikai uz manas ģimenes, bet arī valsts vēsturi. Varu tikai minēt, ko būtu pastāstījuši mani

vectētiņi, kuru vairs nebija, kad es piedzimu. Toties man bija mana vecmāmiņa un mana tante – vectēva māsa, viņu stāstos klausījos visu bērnību. Tolaik televīzijā bija tikai daži kanāli un saturs, maigi izsakoties, nebija tas daudzpusīgākais. Bet ne par to ir runa. Mana vecmāmiņa, tāpat kā mana tante, bija mani “sociālo tīklu konti”, kuriem sekot un caur kuriem atklāt jaunas pasaules, mans “jūtūbs” vai “gūgle”, ja gribat. Un, jā, manas saknes. Jo tāpat kā citās Latvijas ģimenēs, arī manā daudzas dzīves bija pārtraukušas pagājušā gadsimta geopolitiskās nejēdzības. Bet caur vecmāmiņas stāstiem mans radu pulks atdzīvojas. Viņas stāsti ir kā ģimenes iepazīšanās portāls, kā viedtelevīzija, kuras abonementu piedzimstot esmu saņēmusi dāvanā. Viņa ir stindzinoša vēsturiskā drāma, kad klausos, kā zem salmu maisiem pažobelē slēpusies no padomju karavīriem. Viņa ir aizkustinoša romantiskā komēdija, kad stāsta par jaunības dienu lauku ballēm. Viņa ir Helovīna šausmene, kad atceras komandantstundas tumsu vācu laika Rīgā. Viņa ir dzīvīgs seriāls, kurā ieraudzīt viņas, manas mammas un arī manu bērnību. Manas vecmāmiņas stāsti ir mana neizmēlamā bibliotēka, kurā pārstāvēti visi žanri – dažbrīd aizkustinoši, dažbrīd šokējoši, dažbrīd kaitinoši, bet vienmēr – aizraujoši. Un cieši ticu, ka tieši tāpat būs daudziem. Ja jums ir iespēja, pajautājiet.” □

Vērtība nākotnei

Cēsu muzeja krājuma glabātāja Dace Tabūne uzsver, muzejs krājumam pieņem ikvienu paša rakstītu dzīvestāstu. Taču to nav daudz.

“Dzīvesstāsti ir ļoti dažādi - vienos jūtama aktīva dzīves poza, citos lēns dzīves pārstāsts. Represētajiem ir atmiņas par Sibīriju, sākot no bērnības, bet mazāk ir par atgriešanos Latvijā. Interesantas ir autobiogrāfijas, kas bija kādreiz jāraksta, tagad – CV. Dažam tas nav tikai īss dzīvesgājums ar gadaskaitļiem, ir arī laikam atbilstošas piebildes,” stāsta D.Tabūne un atklāj, ka muzeja krājumā ir dzīvesstāsts, ko cilvēks uzrakstīja brīvvalsts, tad padomju un vācu okupācijas laikā un pēc kara. Pirmie teikumi vienādi, bet nākamajos politiskā lojalitāte attiecīgai varai.

D.Tabūne pastāsta, ne viens vien uzrakstīts dzīvesstāsts, atmiņas vēlāk izdotas grāmatā. “Atmiņas, dzīvesstāsti ir vērtība, kas noder vēsturniekiem, ikvienam, kurš interesējas par kādu laiku vēsturē, notikumiem, cilvēkiem,” atgādina D.Tabūne.

Kultūras biedrības “Harmonija” vadītāja Astrīda

Kamša uzsver, ka ikdienā ikvienu mudina rakstīt atmiņas. “Nav viegli cilvēkus pierunāt. Daudzi negrib atcerēties un parasti saka: “Kas bijis, bijis, nav vērts dzīvot pagātnē.” Vēl tiek uzsvērts, ka jauno paaudzi vecāku, vecvecāku dzīve neinteresē,” stāsta A.Kamša un ar lepnumu piebilst, ka uzrakstīt atmiņas izdevies pierunāt pazīstamos kultūras darbiniekus Visvaldi Grāvīti un Ausmu Silīti.

Astrīda pati uzrakstījusi atmiņas par Braku muzeja atklāšanu 1959.gadā. “Adīna Ķirškalne savās atmiņās raksta, ka blakus ministram stāvēja maza meitene un runāja Blaumaņa “Piene-nītes”. Tā biju es. Uzrakstīju, kādas man bija sajūtas, kā viss notika. Rakstīto nodošu Blaumaņa muzejam,” pastāsta Astrīda. □

Lappusi sagatavoja
SARMĪTE FELDMANE

Projektu finansē
Mediju atbalsta fonds
no Latvijas valsts
budžeta līdzekļiem

MAF
Mediju atbalsta fonds

Mediju atbalsta fonda ieguldījums no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem. Par saturu atbild projekta īstenotājs izdevniecība SIA “Cēsu Druva”.

Manas dzimtas stāsti.
Es piedzimu 1922.g. 26. decembrī,
(atrošmaniskā laukā) Krievu pag.
“Pundras” Pīrānās bērības atmiņas
saistās ar Āraišu māstāj unīgu.
Tū, vecāka kalpu māja, dzīvoju
līdz septiņu gadu vecumam. Četru

◆ **Un sākas atmiņas.**